

**ZAMONAVIY TA'LIM STRATEGIYALARI:
MUAMMO VA YECHIMLAR**
Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
2026-yil 30-aprel

**ADABIY MATNLARNING INTERFAOL MULOQOT KO'NIKMALARINI
SHAKLLANTIRISHDAGI TARBIYAVIY VA TA'LIMIY AHAMIYATI**

Eshonqulova Muattar Tojiboy qizi

Qo'qon davlat universiteti tayanch doktoranti

19910220i@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada adabiy matnlarning interfaol muloqot ko'nikmalarini shakllantirishdagi o'rni chuqur ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil etiladi. Adabiy ta'lim jarayonida dialogik, empatik va intersub'yektiv muloqot shakllarining o'quvchi shaxsiga ta'siri asoslab beriladi. Shuningdek, interfaol metodlar orqali o'quvchilarda kommunikativ kompetensiya, tanqidiy fikrlash, ijodiy yondashuv va ijtimoiy faollikni rivojlantirish mexanizmlari ochib beriladi. Tadqiqot natijalari adabiy ta'limni samarali tashkil etishda interfaol yondashuvning ustuvorligini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *adabiy matn, interfaol muloqot, dialog, empatiya, intersub'yektivlik, kommunikativ kompetensiya, tanqidiy fikrlash, pedagogik texnologiyalar, badiiy tahlil, shaxs rivoji.*

Abstract: *This article examines the role of literary texts in developing interactive communication skills among students. A scientific and theoretical analysis of the educational and воспитательный (educational and moral) potential of literary works within modern pedagogy is presented. Particular attention is paid to dialogic, empathetic, and intersubjective communication as key factors in fostering communicative competence, critical thinking, and social engagement. The effectiveness of interactive teaching methods in literary education and their impact on students' personal development is substantiated.*

Keywords: *literary text, interactive communication, dialogue, empathy, communicative competence, critical thinking, educational process, pedagogical technologies, personal development.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается значение художественных текстов в формировании навыков интерактивного общения у учащихся. Проведён научно-теоретический анализ образовательного и воспитательного потенциала литературных произведений в контексте современной педагогики. Особое внимание уделено роли диалогического, эмпатического и intersub'ektivного общения в развитии коммуникативной компетенции, критического мышления и социальной активности обучающихся. Обоснована эффективность применения интерактивных методов в процессе литературного образования и их влияние на формирование личности учащегося.*

Ключевые слова: *художественный текст, интерактивное общение, диалог, эмпатия, коммуникативная компетенция, критическое мышление, образовательный процесс, педагогические технологии, развитие личности.*

**ZAMONAVIY TA'LIM STRATEGIYALARI:
MUAMMO VA YECHIMLAR**
Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
2026-yil 30-aprel

Zamonaviy ta'lim paradigmasi o'quvchini passiv bilim oluvchidan faol ishtirokchiga aylantirishni talab etadi. Shu nuqtai nazardan, interfaol muloqotga asoslangan ta'lim texnologiyalari alohida ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, adabiy matnlar asosida tashkil etilgan o'quv jarayoni o'quvchilarning nafaqat bilimni, balki ularning shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarini ham rivojlantirish imkonini beradi, adabiy matnlar insoniy tajriba, his-tuyg'u va qadriyatlarini mujassamlashtirgan bo'lib, ular o'quvchini fikrlashga, tahlil qilishga va munosabat bildirishga undaydi. Shu bois adabiy ta'limni interfaol muloqot asosida tashkil etish zamonaviy pedagogikaning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Interfaol muloqot tushunchasi pedagogika va psixologiya fanlarida keng o'rganilgan bo'lib, u shaxslararo faol axborot almashinuvi, fikrlar to'qnashuvi va hamkorlikka asoslangan jarayon sifatida talqin etiladi. L.S. Vygotskiy nazariyasiga ko'ra, shaxsning kognitiv rivojlanishi ijtimoiy muloqot jarayonida amalga oshadi. Uning "yaqin rivojlanish zonasi" konsepsiyasi o'quvchining bilimni boshqalar bilan hamkorlikda egallashini asoslaydi.

M.M. Baxtin esa dialogni inson tafakkurining asosiy shakli sifatida talqin qilib, har qanday ma'no faqat muloqot jarayonida yuzaga kelishini ta'kidlaydi. Uning dialogizm nazariyasi interfaol ta'limning falsafiy asosini tashkil etadi.

J. Brunerning ijtimoiy konstruktivizm yondashuvi esa bilimning muloqot orqali yaratilishini asoslab beradi. Unga ko'ra, o'quvchi bilimni tayyor holda qabul qilmaydi, balki uni faol muloqot jarayonida shakllantiradi. Shunday qilib, mazkur nazariyalar interfaol muloqotning ta'lim jarayonidagi markaziy o'rnini ilmiy jihatdan asoslab beradi.

Adabiy matnlar o'zining ko'p qatlamli mazmuni va obrazlilik bilan interfaol muloqot uchun keng imkoniyat yaratadi.

Birinchidan, ular ochiq talqin qilish imkoniyatiga ega bo'lib, har bir o'quvchi matndan o'ziga xos ma'no topadi. Bu esa fikrlar xilma-xilligini yuzaga keltiradi.

Ikkinchidan, badiiy obrazlar orqali o'quvchilar turli hayotiy vaziyatlarni tahlil qiladi, bu esa muammoli fikrlashni rivojlantiradi.

Uchinchidan, adabiy matnlar asosida tashkil etilgan savol-javob, munozara va bahslar o'quvchilarni faol muloqotga jalb etadi. Natijada, adabiy ta'lim jarayoni passiv o'qishdan faol muloqot maydoniga aylanadi.

Adabiy matnlar asosida tashkil etilgan interfaol muloqot quyidagi ta'limiy funksiyalarni bajaradi:

1. Bilimni faol o'zlashtirish: O'quvchi tayyor bilimni qabul qilmaydi, balki uni muloqot jarayonida mustaqil ravishda anglaydi.

2. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish: Matn tahlili jarayonida o'quvchi dalillar asosida fikr yuritadi, turli nuqtai nazarlarni taqqoslaydi.

3. Nutq va kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish: Muloqot jarayonida o'quvchi o'z fikrini ifodalash, tinglash va bahslashish madaniyatini egallaydi.

**ZAMONAVIY TA'LIM STRATEGIYALARI:
MUAMMO VA YECHIMLAR**
Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
2026-yil 30-aprel

4. Ijodiy tafakkurni shakllantirish: Adabiy matnlar asosida ijodiy topshiriqlar bajarish o'quvchilarning kreativ fikrlashini rivojlantiradi.

Interfaol muloqotning tarbiyaviy ahamiyati: Adabiy matnlar orqali tashkil etilgan muloqot jarayoni o'quvchi shaxsining ma'naviy shakllanishida muhim rol o'ynaydi.

Qahramonlar kechinmalarini anglash orqali o'quvchida boshqalarga nisbatan hamdardlik hissi rivojlanadi. Adabiy obrazlar orqali yaxshilik va yomonlik, adolat va mas'uliyat tushunchalari shakllanadi. Guruhli muloqot orqali hamkorlik, hurmat va bag'rikenglik kabi fazilatlar rivojlanadi.

Adabiy matnlar bilan ishlashda quyidagi interfaol metodlar samarali hisoblanadi:

- Debat texnologiyasi – qarama-qarshi fikrlarni asoslash
- Rol o'ynash metodi – obrazga kirish orqali tushunish
- “Akvarium” usuli – kuzatuv va tahlil asosida muloqot
- Keys-stadi – muammoli vaziyatlarni hal qilish
- Mind-map – tushunchalar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash

Mazkur metodlar o'quvchilarni faol fikrlashga, mustaqil qaror qabul qilishga va muloqotga kirishishga undaydi.

Adabiy muloqotning shaxs rivojiga ta'siri: Interfaol muloqot asosida tashkil etilgan adabiy ta'lim o'quvchining har tomonlama rivojlanishini ta'minlaydi.

O'quvchida:

- mustaqil fikrlash
- o'zini erkin ifoda etish
- ijtimoiy faollik
- liderlik qobiliyati

kabi muhim sifatlar shakllanadi. Bu esa uni kelajakda jamiyatda faol va mas'uliyatli shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, adabiy matnlar interfaol muloqot ko'nikmalarini shakllantirishda samarali didaktik vosita hisoblanadi. Ular orqali ta'lim jarayoni faollashadi, o'quvchi shaxsi rivojlanadi va ijtimoiy kompetensiyalar shakllanadi. Shu bois adabiy ta'limni interfaol metodlar asosida tashkil etish zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Vygotskiy L.S. *Myshlenie i rech.* — M.: Labirint, 2007.
2. Baxtin M.M. *Estetika slovesnogo tvorchestva.* — M.: Iskustvo, 2009.
3. Bruner J. *The Culture of Education.* — Cambridge: Harvard University Press, 1996.
4. Leontyev A.A. *Psixologiya obsheniya.* — M.: Smysl, 1996.
5. Zimnyaya I.A. *Pedagogik psixologiya.* — M.: Logos, 2004.

**ZAMONAVIY TA'LIM STRATEGIYALARI:
MUAMMO VA YECHIMLAR**
Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
2026-yil 30-aprel

6. Safonov V.V. *Kommunikativnaya kompetensiya*. — M.: Prosveshenie, 2001.
7. Quronov Sh. *Pedagogik texnologiyalar*. — Toshkent, 2015.
8. Yo'ldoshev J. *Pedagogik innovatsiyalar*. — Toshkent, 2018.